

میلاد ولایت فقیه و حکومت اسلامی

www.ketab.ir

حکایت حکومت

عنوان اثر: حکایت حکومت

پدیدآورنده: محمد ثنائی فر

به اهتمام: مرکز تحقیقات بسیج دانشجویی دانشگاه امام صادق (ع)

ناشر: انتشارات بسیج دانشجویی دانشگاه امام صادق (ع)

موضوع: ولایت فقیه

رده دیویی: ۲۹۷/۴۸۳۲

رده کنگره: ۱۳۹۳ ۸ ح ۹ ش / BP۲۳۱

تاریخ انتشار: پاییز ۱۳۹۳

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۱۷۷-۹-۷

طراح جلد: محمد مهدی پوروهاب

ویراستار: مهدی محدثی

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

چاپ اول: ۱۳۹۳

آدرس: تهران - خیابان انقلاب - نرسیده به فلسطین جنوبی - پلاک ۱۱۱۸ -

واحد ۱/۲ - انتشارات بسیج دانشجویی دانشگاه امام صادق (ع) -

تلفن: ۰۹۳۶۳۷۲۴۸۳۴

۶۶۴۸۶۱۲۰

۶۶۴۸۵۸۵۰

www.sajdidisu.ir

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

فهرست

مقدمه ناشر | ۱۹

مقدمه مؤلف | ۲۱

بخش اول: مبانی حکومت اسلامی

فصل اول: مبنا و جایگاه حکومت | ۲۵

روش‌شناسی بحث | ۲۵

انواع نظام‌ها | ۲۷

تعریف نظام تشریعی | ۲۷

ارتباط نظام تکوینی و تشریعی در نگاه دینی | ۲۷

احاطه و شناخت موضوع، شرط اصلی قانون‌گذاری | ۲۸

مبنای تمایل انسان به زندگی اجتماعی | ۲۸

وجود مجری، ضمانت اجرایی قانون | ۳۰

نیاز جامعه به حکومت | ۳۰

ضرورت وجود حکومت، مسئله مورد قبول تمام مکاتب | ۳۰

انواع حکومت | ۳۳

معیار کیفی، ملاکی برای تقسیم‌بندی حکومت‌ها | ۳۳

رژیم سلطنتی (مونارشی) | ۳۳

رژیم اشرافی (آریستوکراسی) | ۳۳

جمهوری (ریپوبلیک) | ۳۳

حکومت اسلامی | ۳۴

ارتباط دین با جامعه، سیاست و حکومت | ۳۴

الف) نظریه جدایی دین از سیاست | ۳۴

تحدید دین به حوزه ارتباط فردی انسان با خدا | ۳۴

افسانه بودن دین | ۳۴

محدود بودن دین | ۳۴

تقدس دین | ۳۴

ب) نظریه پیوند دین با سیاست، نه با حکومت | ۳۵

ج) نظریه پیوند دین با سیاست و ارتباط دین و حکومت | ۳۵

واگذاری برخی از امور به ولی امر، عرف یا متخصصان | ۳۵

دین، متکفل ارائه برنامه جامع زندگی انسان | ۳۵

د) نظریه پیوند دین با سیاست و حکومت | ۳۵

نقد بررسی | ۳۶

ریشه های سکولاریسم (جدایی دین از سیاست) | ۳۶

سکولاریسم، موضوعی انحرافی | ۳۷

تشکیک در ابلاغ برنامه از سوی خدا | ۳۷

حضور دین در عرصه اجتماع و سیاست | ۳۷

داستان حکومت فرعون در قرآن، نشانه ای از پرداختن قرآن به حکومت | ۳۸

استدلال مدافعان سکولاریسم | ۳۸

نقد استدلال مدافعان سکولاریسم | ۳۸

هدف انبیا، برپایی حکومت بر مبنای قوانین الهی | ۳۹

وضع قانون و برنامه، لازمه شأن هدایتگری دین | ۳۹

جامعیت نظام تشریع | ۳۹

ترسیم خطوط اصلی در قرآن | ۴۰

منابع دین، محل استنباط سیاست صحیح | ۴۰

قانون، قانونگذار و مجری قانون | ۴۲

ضرورت وجود نظام حقوقی برای جامعه | ۴۲

منشأ اعتبار و ارزش قانون | ۴۲

دیدگاه اسلام | ۴۲

نظریه قرارداد اجتماعی | ۴۳

رای مردم، منشأ اعتبار قانون | ۴۳

نقد نظریه قرارداد اجتماعی | ۴۴

وجه اشتراک قانونگذار در دیدگاه سیاسیون و حقوق دانان | ۴۵

داشتن حق امر و نهی، شرط لازم برای قانون گذار | ۴۵
شرایط مجری قانون | ۴۶

فصل دوم: حاکمیت و مشروعیت | ۴۷

حاکمیت | ۴۷

تعریف حاکمیت از دیدگاه ژان بُدن | ۴۷
حاکمیت در دولت به مثابهٔ سکان در کشتی | ۴۷
معنای حاکمیت | ۴۷
اطاعت شدن، شرط تحقق قدرت حاکم | ۴۸
مراحل سیر مفهوم حاکمیت | ۴۸

مشروعیت | ۴۹

مشروعیت، دلیل لزوم اطاعت از جانب مردم | ۴۹
معنای لغوی مشروعیت | ۴۹
معنای اصطلاحی مشروعیت | ۵۰

تعاریف هنجاری | ۵۰

صدور دستور، لازمهٔ ظهور حکومت | ۵۰
مؤلفه های مشروعیت | ۵۱

تعاریف جامعه شناختی و غیرهنجاری | ۵۱

تعریف مشروعیت بر اساس نگرش جامعه شناختی | ۵۱
اتکای تعریف جامعه شناختی مشروعیت بر اعتبار داشتن نزد مردم | ۵۱
دیدگاه ماکس وبر در مورد مشروعیت | ۵۲
رایج ترین شکل مشروعیت از دیدگاه ماکس وبر | ۵۳
کارآمدی، نقطهٔ تلاقی دو دیدگاه هنجاری و جامعه شناختی | ۵۴

مشروعیت و حقانیت | ۵۴

مشروعیت، کارآمدی و مقبولیت | ۵۴

تطابق مسئولیت های دولت با اهداف ترسیم شده برای آن | ۵۵
قواعد هنجاری، محل تعیین اهداف حکومت | ۵۵

منابع مشروعیت | ۶۵

اقسام مشروعیت از دیدگاه دیوید ایستون | ۵۶

مشروعیت الهی | ۵۸

مالک و صاحب حق در شریعت اسلام | ۵۸
منبع مشروعیت و حقانیت از دیدگاه اسلام | ۵۸
معانی حکم در آیات قرآن | ۵۹

مشروعیت حکومت پیامبر ﷺ و اهل بیت علیهم السلام | ۶۰

ولایت فقیه، مسئله ای کلامی یا فقهی؟ | ۶۲

مشروعیت حکومت فقیه یا ولایت فقیه | ۶۳

معنا و انواع ولایت | ۶۵

نظام هست ها و نیست ها | ۶۵
انحصار ولایت بر تشریع در خداوند | ۶۶
ولایت بر محجورین و ویژگی های آن | ۶۶
ولایت فقیه، تصدی امور جامعه انسانی | ۶۷
معنای مولا و ولایت در ادبیات دینی | ۶۸
ویژگی های ولایت فقیه | ۶۸
قیام برای اجرای قوانین، هدف بعثت انبیا و وظیفه مردم | ۶۸
تفاوت ولایت بر محجورین با ولایت بر خردمندان | ۶۹

ادله ولایت فقیه | ۷۰

تقریر امام خمینی از اثبات عقلی ولایت فقیه | ۷۰
تقریر آیت الله مصباح از اثبات عقلی ولایت فقیه | ۷۱

مقبولیت و مشروعیت | ۷۶

مشکلات ناشی از ورود اصطلاح قانونیت به کشورهای شرقی | ۷۶
عامل مشروعیت در جهان غرب | ۷۶
آیا تفویض قدرت همواره همراه با مقبولیت است؟ | ۷۶
ضرورت تفکیک حق حاکمیت از تحقق حاکمیت | ۷۷
نقش رضایت مردم در تحقق حکومت در اندیشه دینی | ۷۸
مقبولیت، شرط اساسی تحقق هدف در حکومت اسلامی | ۷۸

ولایت فقیه یا وکالت فقیه؟ | ۷۹

تفاوت معنای وکالت با ولایت | ۷۹
عدم امکان جمع شدن ولایت و وکالت بر مردم در رهبر جامعه | ۷۹
جعل الهی، لازمه هر نوع ولایت انسان بر دیگری | ۸۰

نیازمندی وکالت به در اختیار بودن فعل مورد وکالت برای موکل | ۸۰

عدم امکان سلب حق از خود | ۸۰

پذیرش مودم، عامل فعلیت ولایت | ۸۱

❁ وظایف و اختیارات فقیه | ۸۲

شنون حاکم به عنوان فقیه جامع الشرایط | ۸۳

جلوگیری از تزامم احکام در مقام عمل | ۸۳

اختیارات ولی فقیه | ۸۴

عدم رضایت شارع به ترک امور حکومتی و اجتماعی | ۸۵

❁ پیشینه نظریه ولایت فقیه | ۸۶

❁ مرحله اول: دوره آغاز اجتهاد (از شیخ مفید تا محقق کرکی) | ۸۷

❁ مرحله دوم: دوره صفویه (از محقق کرکی تا محقق نراقی) | ۹۷

انواع حکومت ها از دیدگاه فیض کاشانی | ۹۷

انواع حکومت مشروع از دیدگاه فیض کاشانی | ۹۷

❁ مرحله سوم: دوره قاعده‌مندی نظریه (از محقق نراقی تا محقق نایینی) | ۸۹

شنون و اختیارات ولی فقیه از دیدگاه محقق نراقی | ۱۰۰

تقسیم بندی حاکمان از دیدگاه صاحب جواهر | ۱۰۰

حوزه ولایت فقیه از دیدگاه صاحب جواهر | ۱۰۱

❁ پیدایش دیدگاه‌های انتقادی در مسئله ولایت فقیه | ۱۰۱

❁ مرحله چهارم: دوره مشروطه (از محقق نایینی تا امام خمینی) | ۱۰۳

تشکیل دو گروه مشروطه خواه و مشروعه خواه | ۱۰۴

مشروعیت بخشی به حکومت مشروطه به وسیله اصل ولایت فقیه | ۱۰۴

کفایت اذن مجتهد و عدم لزوم تصدی توسط خود مجتهد | ۱۰۵

انواع ولایت از دیدگاه محقق نایینی | ۱۰۵

اختلاف در جعل ولایت عامه برای فقیه | ۱۰۶

مناقشه در نظر شیخ انصاری | ۱۰۷

اموری که شارع تحقق آنها را خواسته است | ۱۰۷

تحقق وجوب امور سیاسی جامعه در گرو حضور امام | ۱۰۷

❁ مرحله پنجم: دوره درخشش ولایت فقیه در میدان عمل | ۱۰۸

تحلیل ولایت فقیه بر اساس روح قوانین اسلام | ۱۰۸

- مقدمات لازم برای درک روایات ولایت فقیه | ۱۰۸
 مراد از مرجع در روایات زراره و محمد بن مسلم | ۱۰۹
 پایه های حاکمین فقیه بر امور سیاسی و اجتماعی | ۱۰۹
 فتوا و قضاوت، تنها مناصب قابل اثبات برای فقیه | ۱۱۰

فصل سوم: مباحث تکمیلی | ۱۱۱

- مشروعیت کارگزاران در حکومت اسلامی | ۱۱۱
 افراد مأذون برای حکومت و ولایت بر اساس عقاید شیعه | ۱۱۱
 وابستگی مشروعیت حکومت به شخص حاکم | ۱۱۱
 تسری مشروعیت به مراتب پایین تر حکومت | ۱۱۱
 لزوم اذن ولی فقیه برای تمام دخل و تصرف های اجتماعی | ۱۱۲
 داشتن شرط عدالت، مانع دیکتاتوری و استبداد ولی فقیه | ۱۱۳

- حق و تکلیف | ۱۱۳
 معنای لغوی حق | ۱۱۳
 حق در اصطلاح فقها | ۱۱۳
 لازمه هر حق، وجود یک حکم یا تکلیف | ۱۱۴
 تلازم بین حق حاکمیت و تکلیف اطاعت | ۱۱۵

- آزادی | ۱۱۵
 تعامل اسلام با مفهوم آزادی | ۱۱۵
 تعریف آزادی | ۱۱۶
 تفاوت معنای آزادی با نبودن مانع | ۱۱۶
 حرکت ارادی، نیازمند وجود هدف | ۱۱۶
 تقدس آزادی، منوط به تقدس هدف | ۱۱۷

- آزادی؛ مطلق یا محدود؟! | ۱۱۷
 تفاوت در انسان شناسی و جهان بینی، منشا تلقی های متفاوت از آزادی | ۱۱۷
 آزادی مطلق، امری ناممکن | ۱۱۷
 اهداف متعارض، اولین مانع بر سر راه آزادی مطلق | ۱۱۷

- انسان، يك موجود مرکب | ۱۱۸
 انواع آزادی | ۱۱۸

تقسیم‌بندی آزادی از دیدگاه شهید مطهری | ۱۱۸
وابستگی آزادی اجتماعی به آزادی معنوی | ۱۱۹
مذهب بودن رهبران، لازمه تأمین آزادی مردم | ۱۱۹

آزادی اندیشه | ۱۱۹

آزادی اندیشه، ضرورت کمال انسانی | ۱۱۹
ناممکن بودن آزادی مطلق حتی در اندیشه | ۱۱۹
تفاوت بین آزادی اندیشه و آزادی تفکر از دیدگاه شهید مطهری | ۱۲۰
بیشترین پافشاری بر آزادی عقیده در اسلام | ۱۲۱
عدم منافات بین آزادی اندیشه و جلوگیری از ایجاد تزلزل در بنیان‌های فکری جامعه | ۱۲۱

آزادی بیان | ۱۲۱

آزادی بیان، گسترش‌دهنده وحدت و همبستگی در جامعه | ۱۲۱
تنبلی مغزها و سلب قوه ابتکار، نتیجه جلوگیری از بروز افکار و عقاید | ۱۲۱
مؤیدات وجود آزادی بیان در قرآن برای غیرمسلمانان | ۱۲۲
عبور از فیلتر متخصصان، لازمه بیان مطالب برای عموم مردم | ۱۲۳
احترام به مقدسات مسلمانان، حق طبیعی آنان | ۱۲۳
تشریفات حکم ارتداد | ۱۲۴

نتیجه‌گیری | ۱۲۶

تربیت انسان و رسیدن به کمال، غایت نهایی حکومت دینی | ۱۲۶
رضایت مردم، اصلی اساسی در تحقق حکومت اسلامی | ۱۲۶
تبعیت از حاکمان جامعه، زمینه‌استکمال | ۱۲۶

جایگاه مشورت و شورا در حکومت اسلامی | ۱۲۷

الف) محدوده مشورت | ۱۲۸
هدف اصلی مشورت | ۱۲۸
شورا، روشی برای کشف فقیه جامع‌الشرایط | ۱۲۹
مردم، واسطه مشروعیت‌بخشی به حاکم از طرف خداوند | ۱۲۹
محدودیت امکان مشورت به اموری که شارع قانون وضع نکرده است | ۱۳۰
امضای فقیه جامع‌الشرایط، مشروعیت‌بخش به قوانین | ۱۳۰
تبعیت حاکم از نظر شورا | ۱۳۰
عدم تلازم بین مشورت و تبعیت از حکم مشورت | ۱۳۲

حجیت نظر کارشناسان برای امام خمینی و مقام معظم رهبری در اموری که فاقد نظر کارشناسی هستند | ۱۳۲

مسئول بودن حاکم در قبال جامعه، مؤید عدم لزوم تبعیت حاکم از نتیجه مشورت | ۱۳۳

تصمیم‌گیری دسته‌جمعی، مخّل پاسخ‌گویی | ۱۳۳
(ب) فلسفه مشورت | ۱۳۴

(ج) سیره عملی پیشوایان معصوم علیهم‌السلام | ۱۳۵

جایگاه اعتراض در حکومت اسلامی | ۱۳۷

امکان احراف، امری قابل تصور برای حاکم غیر معصوم | ۱۳۷
افزایش امنیت معنوی والیان با کنترل و نظارت مستمر بر آن‌ها | ۱۳۸

معنای نصیحت | ۱۳۹

تفاوت عیب‌جویی و نصیحت | ۱۳۹

تفاوت عیب‌جویی و نصیحت در آثار اجتماعی مترتب بر آن‌ها | ۱۳۹

نیت و نتیجه عیب‌جویی | ۱۴۰

شرایط نقد ناصحانه | ۱۴۰

اشتراک و افتراق نصیحت و نهی از منکر | ۱۴۰

نکات قابل اشاره در مورد نصیحت | ۱۴۱

ضرورت و اهمیت نصیحت حاکمان | ۱۴۱

ضرورت ارتباط مستقیم و بدون واسطه رهبری با مردم | ۱۴۲

نصیحت و مسئولیت حاکم اسلامی | ۱۴۲

وظایف حاکم در مورد نصیحت شدن از طرف مردم | ۱۴۲

تفاوت نقد و نصیحت حاکمان و مردم | ۱۴۳

علنی کردن نصیحت حاکمان در صورت عدم اصلاح | ۱۴۴

روش درک عیب و اشتباه حاکم | ۱۴۴

آگاهی از وضعیت اجرای یک تصمیم | ۱۴۶

حفظ وحدت برای تداوم نظام اسلامی، مصلحتی مهم | ۱۴۷

حدود و مرز انتقاد | ۱۴۷

دولت جور در زمان حضور و غیبت معصوم | ۱۴۸

تقسیم‌بندی دولت‌های جور | ۱۴۸

مراحل تمرّد | ۱۴۹

- انکار و امتناع از اطاعت حاکم جائز | ۱۴۹
- مقاومت در برابر حاکم جائز | ۱۴۹
- اولین نمونه تاریخی مقاومت در برابر حاکم جائز | ۱۴۹
- شواهدی از عدم مخالفت حضرت علی با شورش علیه عثمان | ۱۵۰

شرایط قیام بر دولت جور | ۱۵۱

تمرّد در دولت حق | ۱۵۲

- محدوده اطاعت از فرمان روا در دوره غیبت | ۱۵۲
- تفاوت مردم سالاری در نظام اسلامی با نظام های دیگر | ۱۵۲
- ریشه های احتمالی خطای نظری حاکم | ۱۵۴
- حفظ حرمت رهبری در عین انتقاد از او | ۱۵۴
- تضعیف پایه های نظام، نتیجه عدم حفظ شوکت حاکم | ۱۵۵
- تفاوت کنار کشیدن از مسئولیت با مخالفت علنی | ۱۵۶
- عدم امکان کنار کشیدن از مسئولیت در برخی موارد | ۱۵۶

تمرّد در برابر کارگزاران دولت حق | ۱۵۷

جایگاه پاسخ گویی در حکومت اسلامی | ۱۵۹

- تفاوت حکومت جمهوری با حکومت ولایی در پاسخ گویی | ۱۵۹
- مبنای پاسخ گویی در حکومت ولایی | ۱۵۹
- توان و اجازه پرسش از حاکم، امری لازم برای اطمینان مردم از شرایط ولایت | ۱۵۹
- ضرورت پاسخ گو بودن مسئولان به عموم افراد جامعه | ۱۶۰
- افراد امین، نمایان عموم جامعه برای پرسش از اسرار | ۱۶۱
- ضمانت اجرای پاسخ گویی | ۱۶۱
- تفاوت حکومت ولایی با نظام های جمهوری لیبرال در پاسخ گویی | ۱۶۲
- عدالت طلبی و حقیقت جویی، ملاک حق بودن مطالبات از حکومت | ۱۶۲

فصل چهارم: جایگاه حاکم در آئینه قانون | ۱۶۵

ولایت فقیه در قانون اساسی | ۱۶۵

- قانون اساسی، ترجمان نظریه ولایت مطلقه فقیه | ۱۶۵
- مبنای فکری و نظری نظام جمهوری اسلامی ایران | ۱۶۵
- قانون اساسی، ابزاری حقوقی برای تحقق یک هدف اجتماعی | ۱۶۶

- ولی فقیه، ذیل قانون اسلام و فوق قانون اساسی | ۱۶۷
- جواز به رهبری در قانون اساسی جهت حکمرانی بر اساس مصالح | ۱۶۸
- تفاوت تفکیک قوا در جمهوری اسلامی و نظام‌های کلاسیک | ۱۶۸
- نظارت‌های ولی فقه بر قوه مقننه | ۱۶۹
- نظارت بر انتخابات ریاست جمهوری | ۱۶۹
- وظایف رئیس جمهور در قبال رهبر | ۱۶۹
- رابطه رئیس دستگاه قضا با رهبری | ۱۶۹
- اتخاذ تصمیم‌گیری‌های کلان توسط رهبری | ۱۷۰
- تفویض نظارت بر اجرای سیاست‌ها به مجمع تشخیص مصلحت نظام | ۱۷۱
- جلوگیری از نقض استقلال قوا توسط یکدیگر | ۱۷۳
- رهبری شیرازه اصلی نظام جمهوری اسلامی | ۱۷۵
- قوانین شرع، حاکم بر قانون اساسی | ۱۷۵
- محکوم بودن ولی فقیه در برابر قانون به لحاظ شخصیت حقیقی | ۱۷۵
- «حل معضلات نظام» اثبات‌کننده ولایت مطلقه | ۱۷۷
- مراد از معضلات نظام | ۱۷۷
- مخالفت موسوی خوئینی‌ها با آوردن کلمه مطلقه | ۱۸۲
- تأکید آیت الله خامنه‌ای بر آوردن کلمه مطلقه | ۱۸۴

● مقایسه تطبیقی اختیارات ولی فقیه با عالی‌ترین مقام در سایر نظام‌های

سیاسی دنیا | ۱۸۷

آمریکا | ۱۸۷

تمرکز قدرت اجرایی در رئیس جمهور در آمریکا | ۱۸۷

اثرات رئیس جمهور در زمینه قانون‌گذاری | ۱۸۷

فرانسه | ۱۸۹

رئیس جمهور، بازیگر اصلی نقش سیاسی و اجرایی در فرانسه | ۱۸۹

اختیارات رئیس جمهور فرانسه | ۱۸۹

تصمیم‌گیری در شرایط استثنایی | ۱۹۱

جمع‌بندی | ۱۹۲

تفاوت اختیارات عالی‌ترین مقام سیاسی در ایران با سایر کشورها | ۱۹۲

بخش دوم: نهادهای حکومت اسلامی

فصل اول: مجلس خبرگان | ۱۹۷

مجلس خبرگان قانون اساسی | ۱۳۵۸ | ۱۹۷

مراحل تدوین قانون اساسی | ۱۹۷

اظہار نظرها در مورد مسائل قانون اساسی | ۱۹۷

تأکید بر اضافه شدن اصل ولایت فقیه | ۱۹۸

نکات علامه طهرانی در مورد قانون اساسی | ۱۹۸

تقدیم پیش نویس قانون اساسی به دولت موقت | ۲۰۰

فرمان امام به دولت موقت برای پیگیری تدوین و تصویب قانون اساسی | ۲۰۰

برگزیده شدن ۷۲ نفر توسط مردم در انتخابات استانی | ۲۰۱

تهیه آیین نامه جهت بررسی نهایی پیش نویس قانون اساسی | ۲۰۵

طبقه بندی کلیه پیشنهادهای و ارسال به کمیسیون های مربوط | ۲۰۷

فرصت برای بازنگری و بررسی نهایی | ۲۰۸

مجلس خبرگان قانون اساسی | ۱۳۶۸ | ۲۰۹

تجدید نظر در قانون اساسی | ۲۰۹

عوامل ایجاب کننده تجدید نظر | ۲۰۹

تعیین محدوده موارد قابل تجدید نظر توسط امام خمینی | ۲۱۱

تشکیل جلسه شورای بازنگری | ۲۱۲

مسائل مورد اختلاف میان اعضای شورا | ۲۱۲

مجلس خبرگان رهبری | ۲۱۳

وجوب تشکیل حکومت با محوریت فقیه جامع الشرایط | ۲۱۴

بیعت با ولی امر، وظیفه مردم | ۲۱۴

وظیفه مردم در خصوص کشف حاکم | ۲۱۴

سازوکار برای تعیین حاکم در صورت تعدد واجدین شرایط | ۲۱۵

مجلس خبرگان، مجتهدین منتخب مردم | ۲۱۵

شناسایی فرد مورد تأیید نه اعطای ولایت | ۲۱۵

راهکار در صورت بروز اختلاف میان اعضای مجلس خبرگان | ۲۱۵

شرایط و صفات رهبر بر اساس اصل ۱۰۹ قانون اساسی | ۲۱۶

فقاہت، مهم‌ترین ویژگی برای رهبری | ۲۱۶
توجه به دو مؤلفه حکم و موضوع برای شناخت احکام اسلامی | ۲۱۷
لزوم وجود مبنای واحد برای مقایسه | ۲۱۷
بینش دینی، حاکم بر سایر مسائل | ۲۱۸
ویژگی‌های یک مجتهد جامع از دیدگاه امام خمینی | ۲۱۸

 نظارت بر رهبری | ۲۱۹
پارادوکس نظارت و مشروعیت سیاسی الهی، امری اجتناب‌ناپذیر | ۲۲۱
اشتباه قائلان به پارادوکس نظارت | ۲۲۱
حق نظارت مردم، دارای مبدأ تشریعی الهی | ۲۲۲
مجلس خبرگان، ناظر بقای شرایط لازم برای رهبری جامعه | ۲۲۳
نظارت بر عملکرد رهبری برای نظارت صحیح بر بقای شرایط | ۲۲۳
تعریف عبارت «عملکرد رهبری» | ۲۲۳

 روایتی از یک انتخاب | ۲۲۴
مرجع تأیید استعفا آیت الله منتظری | ۲۲۵
شرط مرجعیت برای رهبری | ۲۲۵
رهبری شورایی یا فردی | ۲۲۶
بحث بر سر گزینه‌ها | ۲۲۷
شبهه عدم اجتهاد آیت الله خامنه‌ای | ۲۲۸
پاسخ به بین شبهه | ۲۲۹

فصل دوم: شورای نگهبان | ۲۳۳

اصل برتری قانون اساسی، نیازمند تأسیس نهادهای عالی | ۲۳۳
مدل آمریکایی | ۲۳۳
مدل اروپایی | ۲۳۴
مدل مختلط (شیوه آمریکایی - اروپایی) | ۲۳۴
مدل شورایی (فرانسوی) | ۲۳۴
صیانت از قانون اساسی، وظیفه شورای نگهبان | ۲۳۴
لزوم حصول اطمینان از عدم مغایرت قوانین با شرع | ۲۳۴
دلیل ترکیب فقهی و حقوقی شورای نگهبان | ۲۳۵
شرایط اعضای شورای نگهبان | ۲۳۵
نظارت ولی فقیه در امر قانون‌گذاری | ۲۳۵

وظایف شورای نگهبان | ۲۳۶

- مهمترین وظیفه شورای نگهبان | ۲۳۶
- ساز و کار نظارت بر انتخابات ریاست جمهوری | ۲۳۷
- شرایط انتخاب‌شوندگان مجلس خبرگان | ۲۳۸
- ساز و کار احراز اجتهاد داوطلبان خبرگان | ۲۴۰
- شبهه دور در انتخاب اعضای خبرگان | ۲۴۰
- تشخیص و شناسایی مصداق رهبری، وظیفه خبرگان | ۲۴۲

نظارت | ۲۴۳

- معنای لغوی نظارت | ۲۴۳
- ارکان نظارت | ۲۴۴

انواع نظارت | ۲۴۴

- نظارت استطلاعی | ۲۴۴
- نظارت استصوابی | ۲۴۵
- پیشینه طرح این دو نوع نظارت در ادبیات سیاسی کشور | ۲۴۵
- عرصه اصلی اختلاف | ۲۴۷
- ریشه طرح این مسئله | ۲۴۷
- نظارت استصلاحی | ۲۴۸
- نظارت استرجاعی | ۲۴۸
- نظارت پارلمانی | ۲۴۹
- نظارت اداری | ۲۴۹
- شیوه‌های نظارت اداری | ۲۴۹
- نظارت قضایی | ۲۵۰
- نظارت انضباطی | ۲۵۰
- نظارت انتخاباتی | ۲۵۱
- ماهیت مستقل حقوقی نظارت انتخاباتی | ۲۵۲
- ملزومات تلقی انتخابات به عنوان یک فرآیند | ۲۵۲
- مدت عضویت اعضای شورای نگهبان | ۲۵۲

فصل سوم: مجمع تشخیص مصلحت نظام | ۲۵۵

- جایگاه مصلحت در فقه شیعه | ۲۵۵

معنای لغوی مصلحت | ۲۵۵

تابعیت احکام الهی از مصالح و مفاسد | ۲۵۵

تاریخچه بحث مصلحت در فقه شیعه | ۲۵۶

انواع مصلحت | ۲۵۶

مصالح ثابت و متغیر | ۲۵۶

تقسیم‌بندی احکام شرعی بر اساس نوع مصالح | ۲۵۷

مرجع تشخیص مصلحت | ۲۵۷

تزاحم احکام شرعی در مقام عمل | ۲۵۷

مرجع تشخیص مصلحت در زمان حضور و غیبت | ۲۵۸

نمونه‌هایی از تشخیص مصلحت در عصر معصومین | ۲۵۹

تاریخچه شکل‌گیری مجمع تشخیص مصلحت نظام | ۲۶۱

نخستین مشکل مجلس در حل مسائل از طریق احکام اولیه | ۲۶۲

تشخیص موضوع با مجلس و بیان حکم با شورای نگهبان | ۲۶۵

بیم شورای نگهبان از تصویب قوانین خلاف شرع توسط مجلس | ۲۶۶

توسل به ضرورت، وسیله‌ای برای اقناع شورای نگهبان | ۲۶۶

دوراهی رعایت مصلحت جامعه و مراعات احکام اسلامی | ۲۶۷

حق دولت اسلامی به ایجاد الزام خارج از احکام صریح شرعی | ۲۶۷

تمسک حضرت امام به اختیارات فوق العاده حکومت اسلامی | ۲۷۱

مشکل تصویب قانون بر مبنای عناوین ثانویه | ۲۷۲

صدور فرمان تشکیل مجمع تشخیص مصلحت نظام توسط امام خمینی | ۲۷۴

حدود اختیارات مجمع | ۲۷۵

فهرست منابع | ۲۷۷